

Марија Црнковић

Народна библиотека “Радислав Никчевић” Јагодина
marijacrnkova@gmail.com

Ивана Пешић

Народна библиотека “Радислав Никчевић” Јагодина
pesic.jagodina@gmail.com

СТРУЧНИ РАД

УДК:027.52:028(497.11)

<https://doi.org/10.63356/baz.2026.019>

ЧИТАЛАЧКА КУЛТУРА И РАД НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ У ЈАГОДИНИ У САВРЕМЕНИМ ИЗАЗОВИМА

Сажетак: Више од једног века Народна библиотека у Јагодини остварује континуиран развој прилагођавајући се различитим историјским и друштвеним околностима. Током овог, не малог периода, окосница њене делатности била је усмерена на читаоце, настојању да се привуку у што већем броју и да се, у што већој мери, развије култура читања.

У раду су дати примери из кључних сегмената рада Народне библиотеке у Јагодини и креативни и интерактивни приступи којима остварује постављене циљеве и превазилази савремене изазове развијањем и неговањем читалачке културе.

Кључне речи: народне библиотеке, развијање културе читања, дигиталне технологије.

Народна библиотека у Јагодини више од једног века настоји да својим радом очува културну баштину, утиче на културни развој и обликовање идентитета локалне заједнице и да, истовремено, задовољи потребе сваког корисника. У дигиталном добу Народна библиотека није изгубила значај, напротив, њена улога је постала још утицајнија јер ова установа представља мост између традиционалних знања и савремених дигиталних технологија. Њен значај је вишеструк и остварује се кроз неколико подједнако значајних улога Библиотеке: образовну, информациону, социјалну и друштвену улогу, укључујући и промовисање културне баштине. Све на-

ведене функције заступљене су кроз рад свих одељења Народне библиотеке у Јагодини.

Читалачка култура представља важан елемент опште културе заједнице. Подразумева развијену навику читања, способност разумевања прочитаног текста, интересовање за књигу и писану реч. У савременом добу које карактерише велики проток информација, утицај дигиталних медија и различитих садржаја, библиотеке имају посебну улогу у очувању и развоју читалачке културе.

Посматрајући Библиотеку као интегрисани систем кроз призму развоја читалачке културе, закључујемо да свако њено одељење доприноси успостављању, неговању и развоју односа између читаоца и књиге. А жива реч, односно непосредни разговор и интеракција између читаоца и библиотекара, као и између читалаца међусобно, такође има велику улогу у том процесу.

РАД ДЕЧЈЕГ ОДЕЉЕЊА

Један од најважнијих задатака Дечјег одељења јесте подстицање навике читања од најранијег узраста. Подстицањем интересовања за читање ствара се трајна веза између читаоца и књиге. Библиотекари помажу најмлађим корисницима у одабиру литературе која одговара њиховим интересовањима и потребама. Због тога се организују различити програми попут тематских радионица, сусрета са писцима и других едукативних скупова и на тај начин деца стичу позитивно искуство у контакту са књигом и развијају љубав према читању.

Преко пет стотина дечјих креативних радионица одржано је у Библиотеци, амбијенту који инспирише, и који у летњим месецима служи и као бег од врелине и жеге. Неке од најпосећенијих су: *Мали космонаути у великој свемирској авантури*, *Где станују бајке?*, *Књиге су поново у моди*, *На крилима знања кроз свет птица*, *Језик је хранитељ народа* и други.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА ОДРАСЛЕ КОРИСНИКЕ

Потребе одраслих корисника су различите. Могу проистичати из образовних, научно-истраживачких или неких других личних побуда. На овом одељењу до пуног изражаја долази значај живе речи и стручност библиотекара кроз индивидуални приступ сваком кориснику ради пружања одговарајуће помоћи. Једино жива комуникација може да обезбеди

атмосферу у којој се корисник осећа слободно да поставља питања, тражи помоћ, добије јасну и њему разумљиву информацију. Такав однос развија поверење између библиотекара и корисника, а задовољни корисници чешће долазе у библиотеку и активније учествују у програмима које библиотека организује.

Библиотекари Одељења за одрасле кориснике активно учествују у креирању набавне политике Библиотеке, јер у непосредном контакту са корисницима добијају повратну информацију о литератури за коју постоји највише интересовања. Годишњи Извештаји о раду Библиотеке показују нам да је највећи број књига датих на коришћење из области књижевности.¹ На основу ових података, библиотекари жељену литературу уносе у спискове и усмеравају набавну политику Библиотеке. За сваку годину библиотекари воде статистику о десет најчитанијих наслова и те податке прослеђују Народној библиотеци Србије.²

Дигитална трансформација оставља дубок траг на читалачким навикама у Србији, посебно међу младима. Свакодневно, вишесатно излагање брзим, визуелно атрактивним садржајима ствара нову генерацију читалаца који функционишу по другачијим принципима од својих родитеља. Истраживања показују да млади читаоци имају потешкоће са одржавањем фокуса дуже од 10 до 15 минута, разумевањем сложених књижевних техника, анализом карактера и мотивације ликова, праћењем дугих наративних линија.

Друштвене мреже су библиотекари такође један од показатеља која литература представља тренд код младих читалаца и шта окупира њихову пажњу. Друштвене мреже, односно поједини садржаји имају велики утицај на млађе генерације и литература која се препоручује као добра, брзо привлачи њихову пажњу. Књижевни укус младих данас се формира под утицајем интернета што утиче на њихове читалачке навике.

¹ У последњој деценији бележи се пад броја позајмљених књига. Народна библиотека у Јагодини евидентирала је преко 22.000 позајмљених књига током 2025. године, што је за 50% мање него 2015. године, када је тај бој износио 43.800 позајмљених књига. Добијени подаци библиотекарима служе као показатељ у ком смеру треба развијати и осмишљавати услуге.

² Од 2022. године на листи најчитанијих књига налазе се романи домаће ауторке Јелене Бачић Алимпић.

РАД ЗАВИЧАЈНОГ ОДЕЉЕЊА

Завичајне збирке значајно утичу на подстицање културе читања. Читаоци који имају прилику да читају о свом родном крају, људима и догађајима који су им блиски, често развијају веће интересовање за књигу и истраживање локалне историје. Жива реч и овде игра велику улогу јер библиотекар на овом одељењу пружа свеобухватне информације из различитих извора у вези са завичајем, које истраживачима буду од изузетног значаја.

Организовање тематских изложби, промоције књига завичајних аутора, предавања и програма посвећених културном наслеђу, подстиче грађане да се упознају са књижевним и историјским наслеђем свога краја и да развијају интересовање за читање. Протеклих деценија приређено је неколико изложби: *Библиотека кроз време* – изложба поводом Дана библиотеке; *Знамените личности старе Јагодине* – за приређивање изложбе и каталога је коришћена грађа Завичајног музеја у Јагодини и Архива Средње Поморавље и на тај начин се доспело до значајно ширег круга публике; *Јагодина у објективу* – фотографије и разгледнице старе Јагодине итд. Овакви програми буде велико интересовање публике, а оно најважније је да на оваква окупљања грађани долазе породично. Породица је окружење које прво успоставља неговање читања. Организовањем оваквих манифестација, култура читања и интересовање за едукативне програме подупиру се у почетном кораку.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРНЕ ПРОГРАМЕ

Рад Одељења за културне програме обухвата широк спектар активности: организовање промоција и књижевних вечери, укључивање у различите манифестације као што су *Месећ књиге*, *Ноћ књиге*, *Дани комедије* током којих глумци посећују Народну библиотеку и разговарају са корисницима о делу која изводе, дискутују и размењују мишљења итд.

Једна од активности у оквиру прославе Дана Библиотеке је додељивање награде *Читалац године* којом Библиотека награђује читаоца који је прочитао највише књига у протеклој години.

Наградни конкурс *Књига на мору*, на који корисници шаљу своје фотографије са књигом током свог летњег одмора, изазива велико интересовање Јагодинаца јер аутор победничке фотографије добија наградно путовање. Ово је мотив више за наше кориснике да што лепшу фотографију

пошаљу, трудећи се да пренесу лепоту места у коме се одмарају, водећи рачуна да се на књизи види бар код наше библиотеке.

У оквиру манифестације *Месећ књиге* интезивира се активност на популарисању читања путем организовања књижевних вечери. Књижевне промоције представљају један од најефикаснијих начина подстицања читалачке културе и популаризације књиге. Директан контакт са аутором, тј. упознавање аутора лично, када читаоци имају могућност да постављају питања о књизи и процесу писања и добију информације које ће омогућити дубље разумевање теме и поруке дела, ствара емоционалну повезаност са књигом, што повећава мотивацију за читање. Књижевне промоције Библиотеку потврђују као центар културног живота заједнице, стварајући простор за дијалоге, размену идеја и заједничко искуство читања.

Присуство библиотеке на друштвеним мрежама је стално, саставни је део савременог пословања и веома важан сегмент, посебно према корисницима који физички не долазе у библиотеку. Фејсбук страница је током 2025. године имала повећање броја посета, реакција и лајкова у односу на 2024. годину. Укупан број пратилаца премашује три хиљаде, што је приближно броју наших сталних чланова. Највише посета и лајкова било је у периоду најинтензивнијих активности, а посебно током *Месеца књиге*, *Дана библиотеке* и *Ноћи књиге*.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА МАТИЧНЕ ПОСЛОВЕ

Народна библиотека у Јагодини матична је библиотека за Поморавски округ. У својој надлежности обухвата рад шест народних библиотека, 49 школских библиотека, четири сеоске (месне) библиотеке и четири специјалне библиотеке. У одређеним временским интервалима врши надзор над стручним радом народних и месних (сеоских) библиотека и врши увид у рад школских библиотека (на две године код народних, четири код сеоских и две, по потреби и чешће, код школских). По обављеном надзору, матична библиотека даје стручна упутства и смернице за унапређивање рада и библиотечко-информационе делатности, старајући се тако о примени стандарда и прописа који дефинишу рад и услове за обављање библиотечке делатности. У оквиру рада на унапређењу делатности, Библиотека је израдила петогодишњи статистички извештај³ о броју ученика – корисника школских библиотека, броју наставника – корисника библиотеке, броју

³ Петогодишњи статистички извештај урађен је за пет узастопних година (2020 - 2024).

књига датих на коришћење, броју приновљених наслова и укупном броју библиотечких јединица у фондовима школских библиотека. На основу анализираних података добија се директан увид у читалачке навике ученика и наставника, као и о литератури која им је доступна. Ови подаци су од значаја приликом давања смерница за унапређење рада школских библиотека. Надзор над стручним радом библиотека и култура читања су уско повезани. Његова сврха није само контрола рада, већ и осигурање квалитета услуга, услуга, доступности литературе и организације активности које доприносе развоју читалачке културе.

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА СТРУЧНУ ЛИТЕРАТУРУ И РЕФЕРЕНСНУ ЗБИРКУ

Одељење стручне књиге представља срж пословања библиотеке када је у питању неговање читалачке културе. То је миран простор намењен за индивидуално читање, али се истовремено може користити за презентације мањег обима и књижевне сусрете. Корисници читаонице релативно брзо развијају осећај припадности библиотеци и културној заједници. Редован боравак у читаоници подстиче навику редовног читања и учења, повезује читање са уживањем и поспешује учешће у другим активностима библиотека. Библиотекари читаонице помажу корисницима да пронађу релевантне изворе и одговарајућу литературу, пружају помоћ приликом претраге Кобсон базе као и ResearchGate базе за цитирање.

РАД ОДЕЉЕЊА ПЕРИОДИКЕ СА ИНТЕРНЕТ ЦЕНТРОМ И ЧИТАОНИЦОМ

Проширивањем постојећег простора Библиотека добија боље и квалитетније услове за рад. Адаптацијом подрумских просторија 2010. године, Библиотека је добила нови простор и формирала Одељење стране књиге, а данас и Одељење периодичних публикација са интернет центром и читаоницом.

Овај вишенаменски простор покретач је креативности, културне разноликости и промотер културе као виталног елемента у друштву што је императив за већину библиотека у Србији. Пратећи савремене тенденције и тежећи да корисник и даље буде на првом месту, библиотеке морају да се прилагоде новим и све захтевнијим потребама својих корисника, а библиотекари да напусте своју сигурну зону, зону комфора. Обезбеђивање адекват-

ног простора је проблем већине библиотека у Србији. Вишенаменски простори су све заступљенији, а њихов значај све већи. Формирање такозваних креативних хабова (creative hubs), места где се корисници могу опробати у различитим ручним радовима и изучавати технике и алате за стварање новог производа, постале су императив за све развијеније библиотеке у свету. Спој неспојивог - библиотекарства и креативне индустрије - водећи је тренд у савременом библиотекарству. Зато су библиотекари осмислили и развили низ услуга намењених различитим друштвеним групама.

Обуке за рад на рачунару намењене пољопривредницима и суграђанима старијим од 65 година, обављале су се на седам рачунара, колико је издвојено за кориснике у делу читаоничког простора. Књижевне вечери, вечери посвећене завичајним ауторима, сусрети са писцима, као и промоције књига и часописа, одржавају се у овом вишенаменском простору. Током летњег и зимског распуста простор се користи и за креативне радионице од којих су најпосећеније: оригами радионице, камишибај, радионице рециклаже, учење енглеског кроз игру, радионице програмирања, итд. Сарадњом са удружењем грађана *Сачувај здравље* из Ариља многи здравствени радници из Поморавског округа имали су прилике да слушају квалитетна предавања из разних области здравства и добију потребне лиценце за рад. Сарадња са невладиним сектором и удружењем грађана *Етно форма* омогућила је одржавање радионица ручног рада за одрасле. Тако су суграђанке училе декупажну технику и технике израде гоблена.

Библиотека је била организатор преко 40 предавања за пољопривреднике. Стручњаци из различитих области људског знања одржали су предавања на којима су публици пружили одговоре на бројна питања из свакодневног живота, од тога како да превенирају своје здравље биљним и животињским производима, преко гајења органске баште на тераси, до корисних савета како да мудро користе банкарске услуге и производе. Постигнута је интеракција између различитих група у друштву и поспешили њихов интеркултурални дијалог. Најдража публика су деца различитог узраста која простор Библиотеке испуне позитивном енергијом, инспиришу и активирају сва потиснута знања и вештине одраслих.

Народна библиотека у Јагодини има дугогодишњу добру сарадњу са свим установама културе Поморавског округа: Завичајним музејом Јагодина, Музејом наивне и маргиналне уметности, Историјским архивом *Средње Поморавље* и Културним центром *Светозар Марковић*. Сваке године у Библиотеци се одржава пратећи програм манифестације *Дани комедије*. Гости Библиотеке су лауреати награде *Златни ћуран*. У аутентичном простору, посетиоци Библиотеке присуствовали су представљању *Порт-*

рета глумаца: Предрага Ејдуса, Петра Краља, Јелисавете Секе Саблић, Светлане Бојковић, Раде Ђуричин и многих других. Укључивањем публике ослушкују се жеље и тежи се задовољењу њихових потреба.

РАД СА КОРИСНИЦИМА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ

Пандемија коронавируса умногоме је утицала на читаоце и њихове навике. Библиотека у Јагодини је уз смањену активност, ипак настојала да одржи континуитет у задовољењу потреба корисника, са посебним акцентом на онима у сеоским срединама. Овде истичемо пројекат *Библиотека на бициклу*, који је наша књижничарка Ружица Поповић из села Главинци, започела 2015. године, а током пандемије у потпуности остварила и оправдала постављене циљеве тог пројекта. У тежњи да се континуитет читања настави и у отежаним и промењеним друштвеним околностима, када корисници нису били физички у могућности да посећују Библиотеку, књиге су ипак пристизале до њих. Колегиница Поповић их је разносила корисницима на свом бициклу, јер у тим тешким тренуцима, читање је било и својеврсна терапија оболелим људима или члановима њихових породица.

ЗАКЉУЧАК

Народна библиотека у Јагодини одувек је била један од најважнијих центара обликовања културног живота заједнице. У добу убрзаног развоја дигиталних технологија, њена улога добија још већи утицај. Она представља мост који спаја традиционална са новим знањима, негујући и даље вредности које треба да опстану као што је култура читања. Читање, као основни начин стицања знања, у народним библиотекама добија додатну димензију јер се повезује са живом речју – разговором, дискусијом, препорукама и интеракцијом са библиотекарима, писцима и другим корисницима.

Све наведено Народна библиотека остварује кроз рад свих својих сегмената – одељења у којима се пажљиво осмишљају програми чији је циљ популарисање књиге, неговање културе читања и ширење читалачке публике. У оквиру активности својих одељења, жива реч је незаменљив начин комуникације која мотивише учење и истраживање нових тема, подучава кориснике да правилно претражују и користе литературу, помаже у развијању критичког мишљења, ствара социјални и културни контекст у коме се читање доживљава као вредност и забава, и као најважније, чини основ за трајну љубав према читању.

ЛИТЕРАТУРА

1. Википедија, слободна енциклопедија. <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8> (преузето 10.3.2026.).
2. Лакета, Новак и Данијела Васиљевић. *Основе дидактике*. Ужице: Учитељски факултет, 2006.
3. Народна библиотека “Радислав Никчевић”. *Извештај о раду Народне библиотеке Радислав Никчевић*. Јагодина: Народна библиотека “Радислав Никчевић”, 2025.
4. «Одељење за одрасле – Јабоока.» Народна библиотека Радислав Никчевић.. <https://jabooka.org.rs/odeljenje-za-odrasle/>. (преузето 10.7. 2025.).
5. Фејсбук профил Народне библиотеке <https://www.facebook.com/jagodinabiblioteka>

Marija Crnković

Public Library “Radislav Nikčević” in Jagodina
marijacrnkova@gmail.com

Ivana Pešić

Public Library “Radislav Nikčević” in Jagodina
pesic.jagodina@gmail.com

READING CULTURE AND WORK OF THE JAGODINA PUBLIC LIBRARY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CHALLENGES

Abstract: For more than a century, the Jagodina Public Library has maintained continuous development, adapting to various historical and social circumstances. Throughout this considerable period, the core of its activities has consistently been directed toward readers – both in attracting as many users as possible and in fostering a reading culture.

This paper presents key aspects of the work of the Jagodina Public Library, highlighting the creative and interactive approaches through which the library achieves its goals and addresses contemporary challenges by developing and nurturing a reading culture.

Keywords: public libraries, library departments, development of reading culture, digital technologies.